

UDC 930.85(4–12)

YU ISSN 0350–7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

XXXIV

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

Rédacteur

LJUBINKO RADENKOVIĆ

Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Membres de la Rédaction

FRANCIS CONTE (Paris), DIMITRIJE DJORDJEVIĆ (Santa Barbara),
MILKA IVIĆ, DJORDJE S. KOSTIĆ, LJUBOMIR MAKSIMOVIĆ,
DANICA POPOVIĆ, BILJANA SIKIMIĆ,
ANTHONY-EMIL TACHIAOS (Thessalonique), NIKOLA TASIĆ,
SVETLANA M. TOLSTAJA (Moscou), GABRIELLA SCHUBERT (Jena),
KRANISLAV VRANIĆ (secrétaire)

BELGRADE
2004

Једно поглавље посвећено је празницима годишњег циклуса и почиње од Нове године, преко празника Три краља, Поклада и Беле недеље, Првог марта, Светог Лазара, Ускрса, додола, Првог маја и клидона, сеоске славе, а завршава се божићним празницима (коледа).

Следеће поглавље бави се етнографијом свакодневног живота и обрађује традиционалну одећу (мушку и женску), традиционална занимања (орање, сетва, жетва, вршидба, брање кукуруза, воденица, виноградарство, сточарство, стрижа оваца и прерада вуне, рибарство, пчеларство, тргови-

на и лов), затим следе игре, вицеви и шале, благослови, веровања, народна метеорологија и народна медицина и слично.

Ова монографија као успешно техничко решење свим студијама ове врсте намеће мултимедијалност презентације грађе на основу које је настала: наиме, велики број песама снимљених на терену, али и исказа информатора (чији су транскрипти такође дати у штампаном делу) налазе се и на приложеном компакт диску. Књига је веома богато опремљена фотографијама и документима, а садржи и списак песама, исцрпну литературу и регистар.

Биљана Сикимић

ДВЕ КЊИГЕ АКАДЕМИКА МИОМИРА ДАШИЋА

- 1) *Огледи из историје Црне Горе (студије о догађајима од краја XVIII вијека до 1918)*, Историјски институт Црне Горе, Подгорица, 2000, стр. 405 (+ 15 историјских карата),
- 2) *Незаобилазно у историографији Црне Горе. Прилози науци*, Црногорска академија наука и уметности, Подгорица, 2003, стр. 617

У размаку од свега три године (2000–2003) појавиле су се две опсежне књиге академика Миомира Дашића, познатог универзитетског професора и истраживача историје црногорског и српског народа од XV до првих деценија XX века. Настале и структуриране на сличан начин, објављене од најауторитативнијих издавача историографске литературе у Црној Гори, обе су књиге сјајно огледало научно-истраживачког рада М. Дашића. Потоњу књигу Црногорска

академија наука и уметности управо посвећује своме угледном члану поводом 70 година живота и 45 година плодног научног стваралаштва.

I

Књига под скромним насловом *Огледи из историје Црне Горе (студије о догађајима од краја XVIII вијека до 1918)* уз Предговор аутора (на српском, енглеском и руском језику) обухвата 12 студија, расправа и чланака академика Дашића објављених током

четврт-века (од тога четири крајем 70-их и током 80-их година, а осам током 90-их година минулог столећа). Ти су радови настали, — како истиче сâм аутор у *Предговору* књиге, — у различитим поводима и без намере да једног дана буду овако обједињени. Нашавши се у овој књизи, они ипак нису само ретроспективни поглед на историју Црне Горе 19. века и неколико деценија пре и после њега, већ једна кохерентна целина која, држећи се хронолошког редоследа, приказује развој и неке од особености војне, политичке, економске и социјалне прошлости Црне Горе овог периода. А реч је о раздобљу испуњеном ослободилачким прегнућима неколико десетина племенских заједница и напорима њихових духовних центара и политичких представника да се утемељи, развије и међународно афирмише држава тога тла, која ће добити назив *Црна Гора*, — име уже земље и историјског језгра где је зачет тај процес.

Аутор је имао вишеструке разлоге и јаке мотиве да своје раније објављене радове поново објави у овој књизи. Они већ живе у нашој историографској науци (неки од њих одавно), а добро су познати и веома цењени. Како су објављивани у различитим публикацијама, од којих су неке теже доступне, драгоцено је имати те радове међу корицама једне књиге. Тиме се удовољава трајним потребама историографске струке и интелектуалном интересовању ширег круга читалаца за нововековну прошлост Црне Горе. Аутор је овом књигом и практично потврдио своје уверење да се „напредак у историографији не постиже само откривањем нових детаља већ и мисаоним сагледавањем сложеног минулог свијета“. Зато се његови поново објављени радови могу сврстати у две групе.

Прву групу радова чине ауторови синтетички прикази појава и догађаја

на основу познате архивске грађе и проверене историографске литературе, у којима се обрађују догађаји од преломног значаја за историју Црне Горе. Таквих је две трећине (8) радова у књизи (навешћемо у загради и годину првобитног издања рада и странице ове књиге где се тај рад налази): *Територијално ширење црногорске државе* (1987), 19–36; *Племена Брда у вријеме бојева на Мартинићима и Крусима 1796. године* (1997), 37–71; *Црна Гора и Србија почетком XIX вијека* (1994), 73–123; *Планови за територијално увећање црногорске државе од краја XVIII стољећа до 1878. године* (1999), 125–155; *О неким општим погледима на Црну Гору епохе краља Николе (1860–1918)* (1998) 285–322; *О дилеми да ли је велика народна скупштина у Подгорици била легална и легитимна* (1999) 323–337; *О коријенима и развоју југословенске идеје у Црној Гори до 1918. године* (1999), 339–380; *Црна Гора до 1918. године* (1999), 381–402.

У другу групу спадају они радови који су плод првенствено ауторовог истраживања грађе у домаћим и страним архивама (нарочито у Москви и Паризу), а посвећени су конкретним догађајима од значаја за трајнија и сложенија историјска збивања на тлу Црне Горе: *Петар II Петровић Његош у револуцији 1848. и 1849. године* (1998), 157–182; *Колашинска афера 1858. године* (1978–80), 183–211; *Рад међународне комисије на утврђивању сјевероисточне границе 1859. и 1860. године и немири у Васојевићима* (1982), 213–241; *Политичке и социјалне претпоставке сељачког устанка у Горњем Полимљу 1875. године* (1978), 243–282.

Радови су дати у свом изворном облику, онако како су првобитно објављени, осим што су понегде наслови сажети и изостављени су резимеи (која су били на страним језицима). Ра-

ди потпунијег прегледа историјских тема о којима говоре радови, на крају књиге приложено је и 15 историјских карата Црне Горе и њених појединих области, преузетих из историјских атласа и научне литературе. Садржај књиге дат је на српском, енглеском и руском језику. Аутор је у *Предговору* готово зажалио што се уздржао од иновирања садржаја текстова, нарочито оних насталих ранијих година, што би подразумевало и позивање на историографску литературу објављену у међувремену. Желео је, међутим, да покаже и свој сопствени историографски метод и развој.

Захваљујући управо примењиваном историографском методу, изграђеном у дугогодишњем обимном и разноврсном истраживачком послу и педагошком раду, аутор се и накондним објављивањем ових својих радова исказује као историограф велике ширине и проицљивости. То му омогућава да идентификује и користи опсежну и разноврсну грађу, успешно је критички вреднује и синтетички обради те да је на тај начин преточи у свима разговетно историографско штиво. Стога је овако тематски конципирану и садржајно богату књигу научна критика већ поздравила као успешан вид синтезе нововековне историје Црне Горе.

II

Сву своју ерудицију и друге врлине темељног историографа академик Дашић исказао је и у другој књизи-зборнику својих радова, који су такође настали у различитим поводима; зато је ова књига с пуним правом стекла наслов *Незаобилазно у историографији Црне Горе. Прилози науци*, — како то истиче и њен уредник академик Зоран Лакић.

Књига има два уводна текста — *Ријеч уредника* и *Предговор* аутора (на српском, енглеском и руском језику)

и четири дела (тематске целине) с укупно 14 студија и чланака (објављених од краја 70-их година прошлог до почетка овог века), од којих пет имају и резимее на француском или енглеском језику. Ова књига, за три четвртине опсежнија од прве, има ширу историјску тематику, која сеже до дубина средњег века. Конципирана је тако, — наглашава и сâм аутор у *Предговору*, — да покаже, између осталог, како су поједини простори данашње Црне Горе (односно историјске појаве и прилике на њима) били неоправдано истраживачки заобилажени и на тај начин запостављени у научној историографији Црне Горе. То је подразумевало нешто већу усмереност аутора на историографске теме везане за североисточни део Црне Горе (Горње Полимље, Потарје и суседне области), дакле оне области средњовековне српске државе које су се крајем 14. века и у првој половини 15. века међу првима нашле на удару османлијских освајача у њиховој тежњи да се домогну Босне и Средње Европе.

О *историографским проблемима и специфичностима проучавања прошлости северне Црне Горе* аутор је још 1986. године подробно расправљао у истоименој студији, која чини први део ове књиге (стр. 11–77). У њој су изложени критички погледи и друга становишта методолошког карактера у вези с проучавањем прошлости овог подручја и целе Црне Горе.

Други део књиге представља ауторову практичну конкретизацију и истраживачку разраду ове теме јер се у њему нашло девет радова посвећених северним подручјима данашње Црне Горе: *Шекулар — средњовековно насеље и питање његовог имена* (1991), 81–107; *Сјевероисточне области данашње Црне Горе у другој половини XIV и првој половини XV вијека* (1990), 109–146; *Друштвено-политичке прилике на територији*

данашње сјевероисточне Црне Горе XV–XVII вијек (1986), 147–210; Друштвено-економски односи и етничка кретања у Горњем Полимљу у XVIII и XIX вијеку (1980), 211–270; Хајдучија и четовање у Полимљу и Потарју од почетка XVIII до седамдесетих година XIX вијека (1978), 271–313; Утицај Првог српског устанка на националноослободилачки покрет у Васојевићима и осталим црногорским Брдима (1804–1813), (1981) 315–370; Припреме за устанак и устаничке борбе у Васојевићима до ловћенског скупа 20. августа 1875. године (1979), 371–407; Постанак и развој Берана 1862–1912. године (1977), 409–455; Административно-територијални положај Старе Раике у доба турске владавине и настанак имена Санџак (1994), 457–482.

Трећи део књиге посвећен је црногорско-македонским односима, односно ставовима званичних кругова и јавног мњења Црне Горе према догађајима и појавама у Македонији у другој половини XIX и почетком XX века: Црногорско-македонске везе седамдесетих година XIX вијека (1982), 485–502; Политика Црне Горе према Илинденском устанку 1903. године (1983), 503–548.

Четврти део књиге садржи два синтетичка прилога: регионално усмерен есеј *Сјај заједничке прошлости (Осврт на културну прошлост Полимља)* (1995), 551–562; и скорашњи ауторов рад *Династија Петровић Његош у стварању, снажењу и територијалном обликовању црногорске државе* (2002), 563–611, којим аутор даје свеобухватни и аналитички приказ духовног, државног, културног и свеколиког учинка ове династије у стварању и развоју Црне Горе.

Садржај књиге дат је на српском, енглеском и руском језику.

Књига која садржи овакав збир историографских радова много је ви-

ше од пригодног зборника поводом животног и радног јубилеја угледног академика. Она нам, заједно с првом књигом, даје репрезентативни узорак његовога укупног дела, које (с ове две) чини седам књига и 230 студија, расправа, чланака и историјских есеја и око 400 критичких осврта, рецензија, полемика и разних других стручних и публицистичких текстова. Библиографија академика Дашића износи преко 750 јединица, а он је уз то био ангажован у настави и важним домаћим и међународним научним институцијама, стручним удружењима и редакцијама научних публикација.

Зато уредник књиге не пропушта да истакне вредности ове књиге и укупног рада академика Дашића: „Научни закључци до којих је долазио произашли су из богате емпирије и луцидне анализе историјских процеса и токова и као такви прихваћени су од стране научне јавности и критике. У његовим радовима садрже се одговори и на многа до сада неразјашњена и у науци заобилажена, неистражена питања“, додајући и то да „не треба очекивати апсолутну сагласност са свим закључцима до којих је аутор дошао — свестраним анализама и опрезним научним закључивањима“.

Истакли бисмо још једну врлину аутора ове две књиге, која се потврђује и у другим његовим радовима: логичност и јасноћа излагања, па и онда кад је прожето дужим извараним исказима (реченицама), неопходним у научном стилу. Кроз то несумњиво провејава и педагошко искуство и природна надареност, али, рекли бисмо, првенствено — изврсно владање материјом о којој говори. И због тога ће обе ове књиге академика Миомира Дашића трајно имати широку читалачку публику, а то је највећа награда сваком аутору.

Милош Луковић